
Vjernici sposobni za crkvenu vlast upravljanja

Jure Brkan, Split

UDK: 262.8

241.8

Izvorni znanstveni rad

*Iustitia est constans et perpetua voluntas
ius suum cuique tribuens*
(I, 1, 1)

Sažetak

Vlast koju je Krist dao Petru i apostolima, a oni svojim nasljednicima, Crkva prenosi dalje, prema kanonskom pravu, na one koji obnašaju crkvene službe, i to na dva načina: posredstvom svetog reda i kanonskim povjeravanjem (poslanjem). Dok su teolozi i kanonisti prije II. vatikanskog sabora govorili o dvjema crkvenim vlastima: vlast reda (*potestas ordinis*) i vlast jurisdikcije (*potestas iurisdictionis*), dotle poslijesaborski teolozi govore o jednoj crkvenoj vlasti: sveta je vlast jedna i očituje se u trima crkvenim službama: posvećivanje, naučavanje i upravljanje (vladanje, vođenje). U radu je naglašeno, da u crkvenom vidu, svaki vjernik ili crkveni službenik nema u istoj mjeri i na jednak način udjela u crkvenoj vlasti. Iako se vlast upravljanja kao dio jedinstvene crkvene vlasti dijeli na zakonodavnu, sudbenu i izvršnu, ipak je njezino djelovanje različito, prema pravnim propisima. Nositelji crkvene vlasti djeluju u zajednici s posebnim vijećima i pojedinačno. Zato, dok djeluju u duhu služženja, trebaju imati uvijek u vidu koga predstavljaju unutar Crkve i izvan nje.

Autor je najprije, teološko-pravnom metodom, protunačio kan. 129, § 1-2, prema kojemu je zakonodavac odredio da su klerici za vlast upravljanja sposobni (*habiles sunt*), prema odredbi pravnih propisa (*ad normam praescriptorum iuris*), a u vršenju te vlasti da mogu, prema pravnoj odredbi (*ad normam iuris*), surađivati (*cooperari possunt*) i vjernici laici.

Posebno je naglašeno kako se crkvena vlast upravljanja treba vršiti u duhu služenja te da crkveni službenici i oni koji suraduju s vlasti upravljanja trebaju imati svijest da su oni postavljeni, prema propisima prava, u ime Crkve i da je vlast koju obnašaju božanskog ustanovljenja – ex institutione divina. Autor je naglasio kako Kristovu Crkvu ne promatramo samo kao neodređenu zajednicu krštenika (societas), nego i kao Otajstveno Tijelo Kristovo, posebno zajedništvo. Crkva je ustrojena hijerarhijski (rekli bismo kao društvo nejednakih) i nju prema van – kao vidljivi sklop – čine tri vrste vjernika (laici, klerici i članovi ustanova posvećenoga života), koji su jednaki po dostojanstvu, ali su različiti po službama i funkcijama koje vrše prema pravnim propisima.

Pod pojmom vlast upravljanja autor ponajprije misli na način (forma) kako se u Katoličkoj crkvi upravlja Božjim narodom te, na temelju kanonskoga prava, pokušava odgovoriti na upit: koji su vjernici za vlast upravljanja sposobni, a koji, u načelu, u toj vlasti mogu surađivati?

U obradi, autor je upozorio na sakramentalnu i nesakramentalnu teoriju o crkvenoj vlasti upravljanja; naglasio je božansko porijeklo crkvene vlasti upravljanja te njezinu povezanost s magisterijem.

Namjesto zaključka, u radu je autor naglasio kako je još potrebno teološki i pravno, produbljivati crkvenu vlast upravljanja, posebno njezino porijeklo, njezinu povezanost sa svetim redom te tko je za nju sposoban i tko može u njoj surađivati, prema propisima prava.

UVOD

Naslov našega predavanja *Vjernici sposobni za crkvenu vlast upravljanja* treba shvatiti kao opće pitanje: Koji su vjernici sposobni za crkvenu vlast upravljanja?

Pritom treba imati na umu sljedeće: kada crkveni zakonodavac kaže “laik” ili “laici”, onda određeni propisi “s jednakim pravom vrijede za oba spola, osim ako se što drugo utvrdi iz sklopa govora ili iz same naravi stvari” (usp. kan. 606). Ako se neki posebni propis odnosi samo na muškarce,

onda u kanonu stoji “viri laici” - *laici muškarci* (usp. kan. 230, § 1). Kada govorimo o klericima, onda nikada ne mislimo na ženski rod: u Katoličkoj crkvi žene ne mogu biti zaređene za đakone, prezbitere ili biskupe!

Na jednom predavanju davne 1983. godine na Svećeničkom tjednu u Zagrebu, prigovoreno je da se zakoni o kojima govorim odnose samo na muškarce, da o ženama nema ni spomena. Vjerojatno je prigovoreno zato što je crkveni zakonodavac kanone napisao u muškom rodu. Primjerice, nedavno sam gledao i slušao na Hrvatskoj televiziji kako je jedna zastupnica u Hrvatskom saboru predlagala da bi se zakoni u Saboru trebali pisati ili u oba roda. npr. radnik/ca, ili, ako bi se zakon odnosio samo na određeni spol, onda bi ga se trebalo pisati u određenom rodu (muškom ili ženskom, već prema tome na koju se većinu skupine ili društva odnosi). Da ne bi bilo nesuglasica i rodnoga prigovarjanja, upozoravam: kada u ovom predavanju kažem “laik” ili “laici” mislim na oba spola (muškarce i žene). Ako bi bila neka razlika između spolova, u pitanju mogućnosti suradnje u crkvenoj vlasti upravljanja ili vršenja vlasti upravljanja, onda ćemo na to izričito upozoriti. Treba imati na umu činjenicu da vlast pripada području institucionalnog.

Naša je zadaća da u ovome predavanju pokušamo, teološko-pravnom metodom, odgovoriti na određena pitanja: *Koji su vjernici sposobni odnosno prikladni (habiles)¹ za crkvenu vlast upravljanja ili crkvene službe? Ili, u kojim okvirima i laici mogu također biti subjekti vlasti upravljanja ili postoji li u Crkvi neka vlast upravljanja koja ne proizlazi iz sakramenta reda?* Na postavljene upite, ponajprije pokušavamo odgovoriti na temelju kan. 129, § 1-2. u kojemu zakonodavac kaže da su za vlast upravljanja (redovito, m. op.) klerici *sposobni - habiles*

¹ Lat. riječ *habilis*, *e* = na hrvatski se može prevesti sa *sposobni, prikladni*. Zakonodavac je u Zakoniku iz 1983. upotrijebio riječ *habilis*, *e*, 9 (devet) puta. Hrvatski prevodilac Zakonika 1996. u kanonima o kojima ovdje raspravljamo, prevodi različito: dok u kan. 129, § 1. prevodi sa *sposobni su = habiles sunt* dotle u kan. 228, § 1-2. prevodi sa *prikladni su = sunt habiles* (§ 1) i *habiles sunt* (§ 2). Je li *prikladan* i *sposoban*, u našem slučaju, isto, ostavljamo daljnjem proučavanju, jer prema hrvatskom prijevodu iz 1988. i 1996. kan. 228, § 1. kaže se “Laici koji se nađu prikladnima sposobni su - Laici qui idonei reperiantur, sunt habiles...”.

sunt - (biskupi, svećenici i đakoni) i da tu vlast vrše, prema odredbi pravnih propisa; *laici* u toj vlasti mogu surađivati, prema propisima prava.

Dok govorimo o crkvenoj vlasti upravljanja, neophodno je istaknuti kako je vidljiva Crkva na zemlji *hijerarhijski² ustrojena* (jedni su vjernici nadređeni, drugi podređeni, prema pravnim propisima – tu se radi o nejednakosti djelovanja, ali im je jednako dostojanstvo) i kako je danas općenito mišljenje teologa i pravnika da je crkvena vlast upravljanja jedna, nedjeljiva: *zakonodavna, sudbena i upraviteljska*, ali da se svaki od tih dijelova jedinstvene vlasti ravna prema pravnim propisima, što je razlika u odnosu na sustave ili zakonodavstva današnjih modernih demokracija, u kojima je razdioba vlasti na zakonodavnu, sudbenu i izvršnu (upravnu) najveća oznaka demokracije, u kojoj svaka od dijelova vlasti, na temelju ustava i drugih zakona djeluje samostalno i jedna drugu kontrolira. Kad je pak govor o crkvenoj vlasti upravljanja i onim vjernicima koji su za nju sposobni, neophodno je govoriti o *sakramentalnoj* i *nesakramentalnoj* teoriji, o čemu se teolozi razlikuju; sakramenti su ti koji utječu na samu strukturu Crkve, odnosno njezinu podjelu na laike i klerike što je božanskog ustanovljenja. Katolička crkva i njezina uprava umnogome se razlikuju od uprave, vlasti i načina djelovanja političkih zajednica. Samo shvaćanje Katoličke crkve kao složenog zajedništva te njezine podjele na laike i klerike, utječe na sam autoritet crkvene vlasti, kako unutar složenosti crkvenog

---

² *Hijerarhija* ž. sveta vlada; grč. hierarhchi'a, lat. hierarchia (sveta vlada), u: J. Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, II. izdanje, Split, 1976., str. 95). Što bi bila *hijerarhija* kod civilnih pravnika ili u građanskom zakonodavstvu, vidi više u: N. Visković, *Teorija države i prava*, Zagreb, 2001., npr. na str. 21, čitamo:

- "neke osobe (nadređeni) *postavljaju* druge osobe (podređene) na određena radna mjesta,
- neke osobe (nadređeni) *zapovijedaju* drugim osobama (podređenima) da nešto čine ili ne čine,
- neke osobe (nadređeni) *nadziru* da li druge osobe (podređeni) izvršavaju svoje dužnosti,
- neke osobe (nadređeni) *pozivaju* na odgovornost i kažnjavanje druge osobe (podređene) zbog neizvršavanja njihovih dužnosti."

pravnog uređenja, tako i izvan njega, u odnosu na političke zajednice, druge kršćanske crkve, kršćanske zajednice kao i druge nekršćanske vjerske zajednice.

I. BOŽANSKO USTANOVLJENJE CRKVENE VLASTI I HIJERARHIJSKOG USTROJA CRKVE

Prema kan. 129, § 1. crkvena vlast upravljanja je *božanskog ustanovljenja* – *ex divina institutione*, isto tako zakonodavac u kan. 207, § 1. kaže da *po božanskom ustanovljenju* – *ex divina institutione* – među vjernicima u Crkvi ima posvećenih službenika, koji se u pravu nazivaju i klerici; ostali se pak nazivaju laici. Radi toga na upit “Koji su vjernici sposobni za vlast upravljanja?” treba najprije nešto, ukratko, reći o vrstama vjernika unutar vidljivog crkvenog ustrojstva, gdje su svi vjernici jednaki po dostojanstvu, ali su nejednaki po službama, odnosno po funkcijama koje im pastiri mogu dati, prema pravnim propisima; samo za klerike zakonodavac izričito kaže da su za crkvenu vlast upravljanja sposobni – *habiles sunt* (kan. 129, § 1); a nije niti II. vatikanski sabor niti zakonodavac izričito ili izravno rekao da su laici za crkvenu vlast nesposobni, nego su oni prema II. vatikanskom saboru “na svoj način učinjeni dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe” (LG, br. 31). Dok zakonodavac u kan. 129, § 2. kaže da u vršenju vlasti upravljanja laici mogu surađivati – *cooperari possunt*” dotle je u kan. 228, propisao kako su laici koji se nađu sposobnima (*sunt habiles*) prikladni (*idonei*) da ih posvećeni pastiri uzmu (*assumantur*) za one crkvene službe i zadaće (*officia ecclesiastica et munera*) koje mogu vršiti, prema pravnim propisima.

1. Tri su staleža u Crkvi

Koji su vjernici sposobni za crkvenu vlast upravljanja (*De potestate regiminis, De la potestad de regimen, Die Leitungsgewalt, Power of Governance, Le pouvoir de gouvernement, La potestà di governo, vodstvena oblast*), nije lako odgovoriti. Stalan je nauk Crkve, što je prihvatio zakonodavac u kan. 207,

§ 1-2. Zakonika iz 1983. da su tri staleža ili vrste Kristovih vjernika koji djeluju u Katoličkoj crkvi: dva su staleža koji čine njezino hijerarhijsko uređenje i jedan koji spada na samu Svetost Crkve, ne na njezino hijerarhijsko ustrojstvo. Tako, u Crkvi, na temelju krštenja i krizme (laici) te svetoga reda (đakoni, prezbiteri i biskupi), postoje *dvije vrste vjernika: laici i klerici*, i to ne po određenju Crkve kao složene zajednice ili njezinih vlasti upravljanja, nego “po božanskom ustanovljenju” - *ex divina institutione* – ; u Crkvi su različiti staleži koji su jednaki po dostojanstvu, ali se razlikuju po funkcijama ili djelovanju.

Treća vrsta vjernika je iz oba dijela: od klerika i laika. To su oni vjernici koji javno prihvaćaju evanđeoske savjete zavjetima ili drugim svetim vezama, a Crkva ih potvrđuje i priznaje. Oni se posvećuju kao žrtva Bogu “nadasve ljubljenu” (kan. 607) za izgradnju Kraljevstva Božjega. Članovi ustanova posvećenoga života: *redovništvo i svjetovne ustanove*, razlikuju se od kleričkoga i laičkoga staleža, iako su oni ili klerici ili laici; njihov stalež ne pripada hijerarhijskom uređenju Crkve, ali ipak pripadaju njezinu životu i svetosti (kan. 207, § 1-2.³) Tako uz hijerarhijsku strukturu u Crkvi (klerici i laici) djeluju također i različite karizme koje je Crkva prihvatila. Stalež ovih trećih u Crkvi ima određenu *autonomiju života*, tj. ravna se prema kanonskim općim i posebnim propisima. Te tri vrste vjernika su jednako dostojanstvene, ali imaju ili mogu dobiti od mjerodavnih vlasti, različite službe i zaduženja unutar recipročnog zajedništva “Božjeg naroda” koje vodi crkvena vlast upravljanja, prema pravnim propisima.

Ta vlast, koja upravlja Božjim narodom i vodi Kristove vjernike, posebna je vlast, tj. ona je različita od bilo koje svjetovne vlasti: drugačijeg je ustanovljenja i postoji radi različitog cilja. Jedna je crkvena, odnosno duhovna, a druga građanska, odnosno svjetovna vlast. Tako, dok jednu nazivamo svjetovnom vlasti dotle drugu s Drugim vatikanskim saborom nazivamo *svetom vlasti (sacra potestas)*;⁴ crkveni zakonodavac vlast o

---

³ Usp. *Zakonik kanonskoga prava* iz 1917., kan. 107; *Lumen gentium* (dalje: LG), br. 10, 20, 30-33; 43-47; *Decretum Gratiani*, C. XII, c. 7, qu. 1.

⁴ Usp. LG, br. 10: “potestate sacra”; br. 18: “sacra potestate”. Pojam “sveta vlast” u Zakoniku iz 1983. ne nalazimo. Više na hrvatskom jeziku o “sacra

kojoj ovdje govorimo u Zakoniku iz 1983. ponajprije naziva *vlašću upravljanja* (*De potestate regiminis*).⁵ Zakonodavac je općenite kanone o vlasti upravljanja nomotehnički smjestio u poglavlje VIII. pod naslovom “Vlast upravljanja”, knjiga prva “Opće odredbe” - De normis generalibus. Uz kanone iz VIII. poglavlja, prve knjige, veliki broj konkretnih kanona o crkvenoj vlasti upravljanja Zakonodavac je, prema potrebi, donio na drugim mjestima Zakonika.

---

potestas”: njezina narav i oblici vršenja, u: L. Gerosa, *Crkveno pravo* (s talijanskoga prevela: Klara Čavar), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, travanj, 2007., str. 193-199; usp. E. Corecco, *Natura e struttura della ‘Sacra Potestas’ nella dottrina e nel nuovo Codice di diritto canonico*, u: *Communio*, 75 (1984), str. 24-52. “Na pravnom području, ili onome sakramentalnom, CIC redovito na mjesto izraza *potestas* stavlja izraz *facultas*” (Gerosa, *Crkveno pravo*, str. 196). Stare izreke nešto nam govore: “*talīs societas, talīs potestas*” i “*ubi societas, ibi eadem potestas*”. Čitamo u KKC, br. 1538. da crkvena vlast “može dolaziti samo od Krista, preko njegove Crkve”. Budući da je Crkva konstituirana kao posebna zajednica vjernika, ne samo kao duhovna zajednica nego i kao posebna vidljiva zajednica po principu naravnoga i božanskoga pozitivnog prava, ona svetu vlast vrši prema kanonskom pravu. Zato, Crkvenu vlast upravljanja ne treba promatrati kao čisto crkvenu vlast (ljudska vlast) nego kao vlast koja proizlazi od Krista, božanskog je ustanovljenja, rekli bismo, od pozitivnog božanskog prava (božanska vlast); stoga, nju treba shvaćati *teokratski* (Božja vladavina) – *ex institutione divina* – ona “u Crkvi opstoji po božanskom ustanovljenju” (kan. 129, § 1).

⁵ Lat. *potestas*, *atis*, na hrvatskom: *moć, vlast, oblast; poglavarstva vlast, vlada, služba; mogućnost, prilika* i lat. *regimen, inis*, na hrvatskom *upravljanje; uprava; vlada; kormilo. Potestas regiminis* iz kan. 129. na hrvatski je prevedeno sa “vlast upravljanja”. To je vođenje, rukovođenje poslovima neke zajednice, pravne osobe...; Zakonodavac u *Zakoniku kanonskoga prava* iz 1983. termin “*potestas regiminis*” upotrebljava 22 puta u takvom obliku; posebno ga nalazimo u kan. 129, § 1-2, i 274, § 1., tj. u kanonima koje ovdje obrađujemo. Ovdje podsjećam i na glagol *upraviti* što bi bilo isto što i *upravljanje*. Upravljanje, vladanje temelji se na moći kojom netko može ograničavati nečiju samovolju ili bezakonje (usp. E. Pusić, *Nauka o upravi*, XI., II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 4 sl. Npr. Viktor Nuić u: *Opće pravo Katoličke Crkve, priručnik uz novi Zakonik kanonskoga prava*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985., na stranici 50. “De potestate regiminis” prevodi sa “Vlast vladanja”.

2. Vlast upravljanja ili jurisdikcija

Općenito govoreći, vlast dolazi od glagola vladati, vladavina, način crkvene vladavine vjernicima, ili tradicionalno "vlast jurisdikcije" - *et etiam potestas iurisdictionis vocatur*.⁶ Upitati se je, koji je naziv prihvatljiviji: vlast upravljanja ili jurisdikcija?⁷ Pokušavamo odgovoriti: naziv "potestas iurisdictionis" je ograničeniji od izraza vlast upravljanja, on je u Crkvi postao tehnički izraz koji se prvenstveno odnosi na crkveno sudstvo, za postupno pravo. Van Crkve, izraz "jurisdikcija", izjednačen je sa sudskom vlasti i u Rimskom pravu i građanskim zakonodavstvima modernih država, također i u Hrvatskom zakonodavstvu.⁸ Zato izraz "potestas regiminis" je širi i prihvatljiviji. Dok je Zakonodavac u Zakoniku 1983. izraz "potestas iurisdictionis" donio na

---

⁶ Usp. kan. 129, § 1: "et etiam potestas iurisdictionis vocatur"; *Pontificia commissio Codici iuris canonici recognoscendo Communicationes* (= *Communicationes*), 9 (1977), br. 2, str. 234: "Iurisdictio olim, hodie communiter in legislationibus civilibus, reservatur potestatis iudicialis."

⁷ A. Crnica definira jurisdikciju: "Vlast, s kojom katolička Crkva upravlja vjernike, zove se posebnim imenom jurisdikcija. Jurisdikciju je Krist dao Crkvi, da ravna vjernike i vodi ih k vječnom spasenju." (A. Crnica, *Kanonsko pravo katoličke Crkve*, Franjevačka visoka bogoslovija, Makarska, 1937., str. 72. Na stranici 72-73. Crnica piše: "Jurisdikciju naročito označujemo kao crkvenu upravnu vlast za razliku od svjetovne upravne vlasti, koja se zove potestas dominativa ili potestas herilis. ...". Crkvena upravna vlast potječe izravno od Krista, dok svjetovna vlast nastaje zbog međusobnog sporazuma (ugovora) ili prirodnim širenjem ljudskog roda. Rađanjem nastaje *roditeljska vlast*, međusobnim sporazumom (ugovorom) nastaje svaka druga svjetovna vlast, od običnog gospodara do vrhovnog vladara.

⁸ Usp. *Communicationes*, 9 (1977), str. 234: "Iurisdictio olim, et hodie communiter in legislationibus civilibus, reservetur activitati potestatis iudicialis." "Lat. iurisdiction; eng. Jurisdiction; nj. Jurisdiktion; franc. Jurisdiction, u rimskom pravu, funkcija magistrata da strankama priopćuje pravne norme koje treba primijeniti u sporu koji je iznesen pred njega (ius dicere); u engl. pravnom krugu, već je prema slučaju, općenito vlast, nadležnost, ovlast određenog suda da presudi u konkretnom slučaju; u franc. Pravnom krugu, u starijem smislu, vlast u procesnom smislu, sud, sudstvo; u njem. pravnom krugu, sudbenost i sudske odluke; u tal. pravnom krugu, sudska funkcija koja omogućuje nepristrano, bezinteresno ostvarivanje prava u pojedinim slučajevima; u hrv. pravnom jeziku, sudska nadležnost, sudbenost... Izraz se kadkada koristi i kao sinonim za nadležnost." (*Pravni Leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007., str. 551.).

drugom mjestu, a “jurisdikcija” je kao njen sinonim “et etiam potestas iurisdictionis vocatur”, dotle je u Zakoniku iz 1917. izraz jurisdikcija bila na prvom mjestu.

U ovom predavanju govorimo o crkvenom vidu vlasti upravljanja što uključuje i njen autoritet. Zakonodavac je u Zakoniku 1983. izraz *potestas iurisdictionis* donio samo jedan put i to u prvoj knjizi Zakonika kao sinonim (usp. kan. 129, § 1),⁹ dok u VII. knjizi Zakonika iz 1983. naslovljenoj “Postupci” nije više sinonim s vlašću upravljanja nego termin koji ponajprije označava “vršenje jurisdikcije” i ne može se općenito izjednačavati s vlašću upravljanja (usp. kan. 1417, § 2, 1469, § 1, 1512, 3.).

Imajući to u vidu, crkvenu vlast upravljanja mogli bismo definirati kao “javnu vlast koju je Krist dao Crkvi da pastoralno upravlja i organizira Božji narod, zbog postignuća ciljeva koji su mu vlastiti i vrhovnog cilja, a to je vječni život.”¹⁰ Vrijedno je naglasiti da se u *ZKIC*, kan. 979, § 1, izraz “*potestas iurisdictionis*” uopće ne upotrebljava u smislu vlasti upravljanja.

Kroz Crkvenu povijest, posebno nakon II. vatikanskog sabora, raspravlja se o crkvenoj vlasti upravljanja, o njezinoj

⁹ *Communicationes* 9 (1977), str. 234. Neki su članovi *Papinskoga povjerenstva za reformu zakonika* (dalje Povjerenstvo) zastupali mišljenje da treba dokinuti izraz “*etiam potestas iurisdictionis*”, “*Proponuntur suppressantur verba*” “*et etiam potestas iurisdictionis vocatur*” (Cardd. Palazzini, Freeman), et qui requiritur ut Codex bene determinatam habeat terminologiam et non adhibeat duos terminos ad eandem institutionem indicandam (Card. Freeman, Excc. O’Connell et Bernardin).

R. *Necesse videtur ut maneat textus, quia antea semper quaestio fuit de potestate iurisdictionis; servato hoc verbo, omnes scire posunt de quanan potestate agatur*”, *PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO; relatio complectens syntessimum schema codicis iuris canonici exhibiturum, cum responsionibus a secretaria et consultoribus datis (Patribus Commissionis stricte reservata)*, Typ. Pol. Vaticanis, 1981., str. 38.

Communicationes, 9 (1977), str. 234. Usp. Kardinal A. M. Stickler, *Origine e natura della “Sacra potestas”*, u: S. Gherro, *Studi sul primo libro del Codex Iuris Canonici*, Cedam, Padova, 1993., str. 85.

¹⁰ J. Šalković, *Suradnja laika u vlasti upravljanja*, u: Bogoslovska Smotra, 76 (2005), str. 1075, bilješka 11; L. Ciapetta, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, Libri I-II-III, Edizioni Dehoniane-Napoli, 1988., str. 202.

povezanosti, odnosno nepovezanosti sa svetim redom¹¹ te o naravi te vlasti, porijeklu i djelovanju vršitelja ili nositelja vlasti koja prema KKC “može dolaziti samo od Krista, preko njegove Crkve”.¹² Autoritet crkvene vlasti više ovisi o Kristu i Crkvi nego o onome koliko službenik ili vršilac crkvene vlasti ima znanja, vještine ili emotivne zrelosti ... Autoritet crkvene vlasti općenito te posebno npr. autoritet biskupa i onih koji vrše crkvenu vlast u duhu služenja proizlazi iz snage istine, odnosno od univerzalnih i posebno crkvenih vrijednosti koje zastupaju. Ako se u nosiocima vlasti crkvena vlast spoji s općepriznatim

---

¹¹ Usp. A. Celeghin, *Sacra potestas: quaestio post conciliaris*, u: *Periodica, de re morali canonica liturgica*, 74 (1985), fasc. I-II-III, str. 165-225. Celeghin je napisao doktorsku disertaciju na sveučilištu Gregoriana u Rimu pod naslovom: *Origine et natura della potestà sacra. Posizioni post-Conciliari*. Autor je proučio 144 autora koji su pisali o svetoj vlasti pod teološkim (prvenstveno ekleziološkim) i pravnim vidom. Spominjemo samo neke autore: Petar Wilhelm Betrams, G. Philips, K. Mörsdorf, K. Lüdicke, J. Ratzinger (papa Benedikt XVI.). U. Betti, P. Stickler, K. Rahner, D. Composta, H. Müller, N. Ruf, P. A. Bonet, E. Corecco, G. Ghirlanda). Postavke svih autora, Celeghin je sažeo na tri karakteristične skupine:

a) one koji smatraju da sveta vlast proizlazi iz svetoga reda;

b) one koji smatraju da je sveta vlast od dva elementa “ex ordine sacro et ex missione”;

c) one koji brane nauku II. vatikanskoga sabora o jednoj svetoj vlasti.

Autor je naglasio da su neki svoja stajališta mijenjali, a ima i onih koji predlažu različita stajališta kao i onih koji svoju posebnu nauku ne donose. Kako vidimo, o vlasti se još dosta raspravlja, što potvrđuje i ovaj naš skup.

¹² Ovdje nećemo posebno govoriti o svetom redu osim ako je on povezan s crkvenom vlašću upravljanja. Smatramo da je dosta usporediti *Katekizam Katoličke Crkve* (=KKC), br. 1537 i 1538. Prema *Katekizmu*, “u starom Rimu red (*ordo*) je označavao neko posebno tijelo u ustrojstvu rimskog društva, osobito tijelo onih koji vladaju (*corpus eorum qui gubernant*). *Redenje* (*ordinatio*) bi značilo uključenje u neki ordo (mi bismo rekli stalež, m. op.). Tako u Crkvi ima: *ordo episcoporum* (biskupski red), *ordo presbyterorum* (prezbiterijski red) i *ordo diaconorum* (đakonski red), te se neke skupine vjernika u Crkvi naziva red: katekumeni, djevice, supružnici, udovice...”, ali se za katekumene, red djevica, supružnike i udovice, ne kaže sveti red. *Redenje* nije “jednostavni izbor, imenovanje, delegacija ili postavljanje sa strane zajednice, jer podjeljuje dar Duha Svetoga koji omogućuje vršenje “svete vlasti” (*sacra potestas*), (LG, br. 10), a ta vlast može dolaziti samo od Krista, preko njegove Crkve.” (*Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, 1997., br. 1538. Prijevod smo preuzeli iz: *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska Biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994.).

ljudskim vrijednostima, s posebnim crkvenim vrijednostima, onda Crkva kao i njezin službenik imaju autoritet unutar Crkve i izvan nje; u protivnom onaj koji obnaša crkvenu vlast ruši autoritet Crkve i njezina poslanja. Sve dotle dok Crkva i njezini službenici djeluju u duhu služenja, spram svojih vjernika i drugih ljudi dobre volje, poput Isusa, neupitan je autoritet i Crkve i njezine vlasti. Iako je Crkva na zemlji – Božji narod – sastavljen i od grješnika, ipak je njezino sveukupno poslanje da svojim autoritetom svijetli čovječanstvu i u mogućim tamnim trenutcima ljudske povijesti. Crkva u ljubavi i nadi radi za *bolje sutra*. U gornjem smislu vlast se razlikuje od autoriteta premda, u mnogo slučajeva, u običnom govoru, vlast i autoritet, izgledaju kao istoznačnice. Zlorabljenje crkvene vlasti upravljanja u najvećem broju slučajeva narušava autoritet kako zajednice koju vršilac crkvene vlasti predstavlja tako i svoj osobni. Zbog toga vlast treba nasljedovati Kristov način djelovanja, tj. vlast treba vršiti u duhu služenja što ukratko znači: raditi razborito, ono i onako kako Bog i Crkva u tom trenutku traže.

3. Crkvena je vlast božanskog ustanovljenja

Dok govorimo o onim vjernicima koji su sposobni za crkvenu vlast upravljanja treba imati na umu da su, Božja riječ i sakramenti elementi crkvene strukture (III. i IV. knjiga Zakonika), te da je glavni subjekt pravne crkvene strukture *Kristov vjernik* koji je, prema riječima pape Benedikta XVI. “bit kanonskoga prava”. To je Papa rekao članovima Papinskoga povjerenstva za tumačenje Zakonika u Rimu 28. siječnja 2008. godine. Kristovi vjernici: laici, klerici i članovi ustanova posvećenoga života i družba apostolskoga života imaju različite *obveze i prava*, i to na sebi svojstven način, prema propisima prava.

Iz obveze poslušnosti i ljubavi prema Crkvi “Klerici su obvezni primiti i vjerno vršiti zadaću koju im povjeri njihov ordinarij, osim ako ih ispričava zakonita smetnja” (kan. 274,

§ 2),¹³ laici su obvezni općim obvezama kao svi vjernici (kan. 208-223) i posebno njih “Bog po krštenju i potvrdi određuje za apostolat, imaju opću obvezu i pravo, bilo pojedinačno bilo povezani u društvo, raditi na tome da svi ljudi na svemu svijetu upoznaju i prihvate božansku poruku spasenja; ta obveza to više obvezuje u onim okolnostima u kojima samo preko njih ljudi mogu čuti evanđelje i upoznati Krista” (kan. 225, § 1). Obveze i prava laika (kan. 224-231),¹⁴ razlikuju se od obveza i prava klerika (kan. 273-289) i obveza i prava redovničkih ustanova i njihovih članova (kan. 662-672).

Stalna je nauka Crkve da je sveta vlast *ex institutione divina* – božanskog ustanovljenja.¹⁵ Za takvu vlast svjetovni bi pravnici i političari rekli da je treba shvaćati teokratski,¹⁶ npr. sv. Pavao Apostol dok piše o stavu kršćana prema rimskoj vlasti (danas prema bilo kojoj vlasti), piše u Poslanici Rimljanima da je “svaka vlast” *utemeljena*, odnosno *ustanovljena* pomoću Boga: “... jer nema vlasti doli od Boga: koje postoje, od Boga su postavljene. Stoga, tko se god suprotstavlja vlasti, Božjoj se odredbi protivi; koji se pak protive, sami će na se navući osudu. Vladari doista nisu strah i trepet zbog dobra, nego zbog zla djela. Hoćeš li se ne bojati vlasti? Dobro čini pa ćeš imati pohvalu od nje. Ta Božji je ona poslužitelj – tebi na dobro. Ako li zlo činiš, strahuj!” (Rim 13,2-5).¹⁷

---

¹³ Prema kan. 273: “Klerici su osobito obvezni iskazivati poštovanje i poslušnost vrhovnom svećeniku i svaki svojem ordinariju”, usp. *PO*, br. 7.

¹⁴ Usp. J. Brkan, *Obveze i prava vjernika laika*, Split, 2005.

¹⁵ Usp. G. Ghirlanda, *De natura, origine et exertitio potestatis regiminis iuxta novum Codicem*, u: *Periodica de re morali canonica liturgica*, 74 (1985), fasc. I-II-III, str. 110-164; usp. A. Celeghin, *Sacra potestas: quaestio post conciliaris*, u: *Periodica de re morali canonica liturgica*, 74 (1985), fasc. I-II-III, str. 165-225.

¹⁶ Općenito *vlast* (engl. *authority, power*; njem. *Gewalt*; franc. *pouvoir, autorité*) znači pravo upravljanja, propisivanja, posjedovanje ključnih političkih prava i ekonomske moći. Dolazi od riječi vladati, što označava vladavinu, način vladanja. Više o *teokraciji* u: Pravni Leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 1602. Tu se između ostalog kaže da je teokracija “u doslovnom značenju, Božja vladavina; u svakodnevnom govoru pak označava vladavinu svećenika”.

¹⁷ Usp. M. Vugdelija, *Politička ili društvena dimenzija biblijske vjere*, Split, 2005., str. 126 sl. Pavao “navodi činjenicu božanskog ustanovljenja

Vlast koju je Krist dao Petru i apostolima, oni svojim nasljednicima, Crkva prenosi dalje, prema kanonskom pravu, na one koji obnašaju crkvene službe na *dva načina*: posredstvom svetog reda i kanonskim povjeravanjem (poslanjem), odnosno davanjem mjerodavnih crkvenih pastira.

Dok su teolozi i kanonisti prije II. vatikanskog sabora uglavnom govorili o *dvama elementima* crkvene vlasti: *vlast reda (potestas ordinis)* i *vlast jurisdikcije (potestas iurisdictionis)*, dotle se poslijesaborski teolozi i kanonisti slažu *o jednoj crkvenoj vlasti*, npr. poznati crkveni pravnik *Gianfranco Ghirlanda*, kaže: “Potestas est una, quia est potestas Christi Ecclesiae concredita, quae ad varios fines spirituales prosequendos per exertitium variorum ministeriorum prosequendos viis differentibus transmittitur: via sacramentali vel via non sacramentali seu hierarchica”.¹⁸ Tako vlast reda (posvećivanja) i *sveta vlast* kako je naziva II. vatikanski sabor, odnosno vlast upravljanja ili jurisdikcija, kako je naziva Zakonik kanonskoga prava iz 1983., jedna je sveta vlast jer je, naime, jedan *prvotni njezin izvor* Krist i jedan je njezin *drugotni izvor* Kristova Crkva. Vlast je Krist dao Crkvi, ona, jedna, očituje se u trima crkvenim službama: *posvećivanja, naučavanja i upravljanja* (vladanja, vođenja). Prema tom naučavanju, crkvena *vlast reda (potestas ordinis)* i vlast upravljanja (*potestas regiminis* ili *iurisdictionis*) *jedna je crkvena vlast*.

Vlašću upravljanja uređuje se i pastoralno vodi na zemlji Kristova Crkva kao složena i vidljiva ustanova.

Pitanje vlasti upravljanja u Crkvi treba tumačiti u svjetlu ekleziologije II. vat. sabora. Shvaćajući Crkvu kao Otajstvo,¹⁹

---

državne vlasti (...) Prema njegovu shvaćanju. Svaka vlast je od Boga (...) Ta osnovna tvrdnja proistječe iz svijesti posvemašnje Božje vladavine nad poviješću.” (str. 156). Ako vlast djeluje ispravno i pravično, na dobro zajednice i pojedinaca kako Bog hoće, onda se za takvu vlast može spravom reći da je božanskog ustanovljenja, u protivnome ne.

¹⁸ G. Ghirlanda, *De natura, origine et exertitio potestatis regiminis iuxta novum Codicem*, u: *Periodica de re morali canonica liturgica*, 74 (1985), fasc. I-II-III, str. 164.

¹⁹ LG, br. 8: “Krist, jedini Posrednik, sazdao je na zemlji svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, nade i ljubavi, kao vidljivi sklop (*ut compaginem visibilem constituit*)”, usp. Pio XII., *Enc. Mystici Corporis*, 1. c., str. 199 sl./ ...

treba imati u vidu njezinu originalnost, posebnost u odnosu na ljudsku stvarnost. Takvo shvaćanje nas potiče da u Crkvi otkrivamo i naglašavamo božansko ustanovljenje njezine vlasti upravljanja.²⁰

Vlast upravljanja neophodna je za svako društvo (posebno za Crkvu i državu) koje želi proslijediti svoje ciljeve. Crkvena hijerarhijska struktura uvjetuje postojanje vlasti. U *anarhiji* (bezakonju i bezvlašću) nitko ne bi posjedovao moć i svi bi posjedovali moć, ne moć nad nekim, već moć ispunjavanja svojih potreba, zaboravljajući da obveze i prava uvijek idu skupa, tj. da je pravo drugih obveza prvih, itd. Posebna je primjerice zadaća državne vlasti da naređuje ljudima kako se ponašati u određenim okolnostima, što znači da država "uređuje" ili "regulira" i čak "prisilno uvodi red i pravdu u društvene odnose".²¹ Crkvena vlast, također prema crkvenim pravnim propisima, u određenim okolnostima vodi ljude k vječnom spasenju, služeći se, ako je potrebno i kaznenim sredstvima, tj. prisilom (usp. VI. knjiga Zakonika iz 1983.). Tako, vjernik stalno živi u "okruženju Riječi Božje, sakramenata i prava", gdje je važno da se natječu u ljubavi i malenosti, tj. u služenju jedni drugima poput Isusa Krista.

Crkva ima vlastito poslanje, neovisno o ljudskoj vlasti i ono je nadnaravno. Kao što Crkva potječe od božanske volje, od Krista koji ju je ustanovio, tako i vlast kojom ju je obdario dolazi od njezina Utemeljitelja. Kako vidimo, ne samo podrijetlo

---

Društvo, pak, opskrbljeno hijerarhijskim organima, i otajstveno Kristovo tijelo, vidljivi zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva obdarena nebeskim dobrima, ne smije se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost koja nastaje sraščivanjem ljudskog i božanskog elementa." Lat. tekst: *ut conpaginem visibilem*, u: II. vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost Zagreb, 1970., bilo je prevedeno s "kao vidljivi organizam"); usp. Pio XII., Enc. *Mystici Corporis*, 1. c., str. 221; Isti, Enc. *Humani generis*, 12. kolovoza 1950., u: AAS 42 (1950.), str. 571.

²⁰ Usp. J. Brkan, *Opće odredbe zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 245-246.

²¹ N. Visković, *Teorija države i prava*, Zagreb, 2001., str. 10. Na str. 9. autor kaže da nema prava bez države, niti države bez prava i da je država vlast koja putem pravnih normi naređuje ljudima kako se valja ponašati u određenim okolnostima, što znači da mnoge prisiljava ponašati se drukčije nego što bi se oni inače ponašali (str. 9-10).

Crkve nego i crkvene svrhe, prema kanonskom pravu: njezina hijerarhijska struktura i njezina vlast božanskog su ustanovljena. Ako je Crkva sveta, onda – kakva ustanova, takva i njezina vlast – sveta je vlast. Ta sveta vlast je milosni dar Crkvi od strane njezina Utemeljitelja, Isusa Krista, tj. i ona je *ex institutione divina* – božanskog ustanovljena: to je naglašeno u oba Crkvena zakonika, iz 1917. i 1983. Crkvena vlast upravljanja, za razliku od one građanske (svjetovne), proteže se također i na nutarnje (nevidljivo) područje, na područje posvećivanja, moralnosti i savjeta; *prisilna sredstva* (kazne), također i na nutarnje područje, koje će Crkva primijeniti rijetko, tek onda kad su pastoralni pokušaji iscrpljeni, tj. kad savjeti i opomene od strane mjerodavnih vlasti nemaju učinkovitosti. Kada Crkva, preko svoje vlasti upravljanja, ne bi mogla primijeniti određene kazne na svojim vjernicima, nad prekršiteljima zakona i zapovijedi, onda bi crkveno pravo bilo *golo pravo* (nudum ius) ili “pobožne želje njezine vlasti”. Zato se Crkvu i njezinu vlast ne može dijeliti, jer su tri crkvene službe božanskog ustanovljenja, neodjeljive: naučavanje i posvećenje idu zajedno s upravljanjem (vladanjem ili vođenjem). Za ispravno vršenje bilo koje od prvih dviju crkvenih služba treba također posjedovati crkvenu vlast upravljanja, koja je također božanskog ustanovljenja.

4. Povezanost vlasti upravljanja sa svetim redom

Pitamo se tko je sposoban za crkvenu vlast upravljanja te gdje je izvor vlasti upravljanja, je li u svetom redu iz kojega proizlazi vlast posvećivanja? Istini za volju, zakonodavac u kan. 129, § 1. kaže da su sposobni za vlast upravljanja oni vjernici koji su obilježeni svetim redom, rekli bismo klerici. Premda je još potrebno ovo pitanje teološki produbljivati,²² kako stvari stoje, mi bismo ovako odgovorili: vlašću reda osobna se vlast ontološki mijenja, ona je osobna, ali svećenik djeluje *in persona Christi*, dakle i ona je za druge, kao što je Krista Otac poslao za druge, za posvećivanje braće; tko je posvećen (zareden), on

---

²² O problemu više u: LG, poglavlje III.

je već *in potentia* osposobljen za vlast upravljanja; ali s njom se još ne dobiva određena crkvena zadaća, već mogućnost – sposobnost – vršiti crkvenu službu koja zahtijeva vlast reda; vlast upravljanja bi ipak imala izvor u svetom ređenju i kanonskom povjeravanju. Primjerice, valjano vršenje svetog reda u nekim slučajevima ovisi o kanonskom povjeravanju ili vlasti upravljanja, prema pravnim propisima. O temeljnom izvoru vlasti (osposobljenosti za vlast upravljanja) autori se ne slažu. Članovi Papinskog povjerenstva za reformu Zakonika predlagali su rješenje u kojemu bi u Crkvi postojala vlast koja nije povezana sa svetim redom i ona koja je povezana sa svetim redom. Takvo što nije prihvaćeno u današnjem kanonu 129. niti u kan. 274, § 1.

Kod Papinskoga povjerenstva za reformu Zakonika i kod mnogih teologa prevladavaju dvije različite škole – ili dvije teorije: *sakramentalna* i *nesakramentalna*; ima i onih koji su neodlučni kome se prikloniti.²³

a) *Sakramentalna teorija ili škola* o temelju vlasti u svetom redu.²⁴ Prihvatimo li teoriju da sveta vlast proizlazi iz svetoga reda i da ona dolazi izravno od Krista koji ju je povjerio Crkvi da je čuva i tumači, preko svetog reda, onda se takva vlast može zvati “kristocentričnom” i ona je neizravno “crkvena” – sakramentalna. Takav je stav imao, primjerice, franjevački filozof i teolog Ivan Duns Skot.

Ovdje se nameće pitanje odakle vlast upravljanja u redovničkim zajednicama. Redovnici kao takvi ne moraju biti ni klerici ni laici, oni mogu biti i jedno ili drugo. Redovnici su “societas” – posebno društvo po svojoj definiciji (kan. 607, § 2).

O crkvenoj vlasti poglavara i kapitula u redovničkim ustanovama vidi: kan. 596, § 1-3.

Nije lako shvatiti pravnu narav te vlasti.²⁵ Oni raspolažu, ali ne u apsolutnoj mjeri, vlašću upravljanja. Vlast upravljanja u redovničkim zajednicama teško je uhvatljiva. Sam početak

---

²³ Usp. A. Celeghin, *Sacra potestas: quaestio post conciliaris*, str. 165-225.

²⁴ Usp. *Il diritto nel mistero della Chiesa*, I, str. 382-384.

²⁵ Usp. A. Boni, *Gli istituti religiosi e la loro potestà di governo (c. 607/c. 596)*, Pontificium Athaeneum Antonianum, Romae, 1989., str. 5.

redovništva je nadahnuće Duha Svetoga pojedincima, a Crkva je to prihvaćala; ono je dar Božji Crkvi, a Crkva ga prima i tumači ne samo kao karizmatsku nego i kao institucionalnu stvarnost. U redovničkim zajednicama moglo bi se donekle govoriti i o “demokratskom” shvaćanju vlasti upravljanja; u najvećem broju slučajeva, primjerice, poglavara bira baza ili svi članovi ili predstavnici na kapitulima, uvijek prema pravnoj odredbi; poglavara potvrđuje crkveni autoritet koji predstavlja Crkvu, uvijek prema pravnim propisima. Treba reći da je vlast upravljanja u redovničkim zajednicama uvijek crkvena. Redovnički je poglavar u svojoj zajednici, primjerice, prema Konstitucijama, na mjestu Boga (*Superioribus, vice Dei gerentibus* (...)).²⁶

b) *Teorija u nesakramentalnosti.*²⁷ Ovu bi teoriju bilo lako pravno prihvatiti da je prihvaćen prijedlog nacрта iz 1980. Papinskoga povjerenstva za reformu Zakonika, tj. da su crkvene službe podijeljene na one službe za čije se vršenje traži sveti red i one koje nisu povezane sa svetim redom (*ordine sacro innixa*).²⁸ Budući da su prema II. vatikanskom saboru sveti red i crkvena vlast upravljanja usko povezani, teško je prihvatiti ovu drugu teoriju u cijelosti. Ostaje i dalje na teolozima i pravnicima da se odluče kako tumačiti temelj i izvor vlasti u Crkvi.

5. Povezanost vlasti upravljanja s magisterijem

U najvišem broju slučajeva crkvenu vlast upravljanja vjernik ne može vršiti zbog same činjenice što je zaređen; tu vlast treba vršiti “prema odredbi pravnih propisa, “ad normam praescriptorum iuris”²⁹ koji ne dopuštaju ili koji zabranjuju

²⁶ Usp. Heb 13, 7-8, 17; PC, br. 14.

²⁷ O porijeklu i vršenju crkvene vlasti usp. noviju knjigu: O. De Bertolis, <http://www.unigre.it/TG/diritto 70.htm>

²⁸ Usp. *Schema Codicis Iuris Canonici*, 1980., kan. 129 (u Shemi je bio br. 126); *Communicationes*, 23 (1991), br. 2, str. 239. Prijedlog Povjerenstva nije prihvaćen u današnjem kanonu 129, § 1-2.

²⁹ Zakonodavac je kao *izvor* za kan. 129, § 1. imao samo kan. 196. Zakonika iz 1917. godine, tj. u ovome kanonu zakonodavac nije uzimao u obzir ni dokumente II. vatikanskog sabora ni posaborsku praksu Crkve. Usp. ZKIC, kan. 979; LG, br. 33; AA, br. 24. U ZKIC kan. 979, § 2. stoji

vlast upravljanja bez kanonskoga povjeravanja. *Potestas regiminis*, kako smo već rekli, u najvećem broju slučajeva ovisi o vlasti reda *potestas ordinis* i njezinoj povezanosti s *potestas magisterii*. Istini za volju, možemo reći da je sveto ređenje, redovito, rekli bismo u načelu, uvjet *conditio sine qua non* bez kojega Kristovu vjerniku u redovitim uvjetima nije dopušteno vršiti vlast upravljanja, nego prema pravnim propisima, tj. onda kada mu izričito daje, odnosno dopušta u bilo kojoj pravnoj formi, kanonsko pravo ili mjerodavni crkveni poglavar.

Posvećivanje se događa u *Božjoj Riječi kao norma koja normira i norma koja ne normira*, koja posredstvom djelovanja Duha Svetoga u Kristu Isusu, koji je vrhovni Pastir svoje Crkve, posvećuje, vodi i upravlja vjernike. Božja Riječ nas posvećuje u istini, oslobađa nas u istini, preporuča i pere u krsnom zdencu i hrani nas na putu života posredstvom sakramenata; ona je povjerena Crkvi da je sačuva u potpunosti i prenosi nepokvarenu do svršetka vremena. Zadatak je bilo koje vlasti služiti (biti) u službi posvećenja Riječi.

Vlast upravljanja je za posvećivanje i naučavanje; vlast posvećivanja može biti ispravno vršena samo u vjernosti Riječi, naučavanju i u crkvenom zajedništvu; vlast naučavanja teži posvećenju i potrebno joj je da bude vršena u Crkvi u skladu s magisterijem. Tako, jedna (jedincata) vlast u Crkvi ima trostruku zadaću s jedinstvenim ciljem, a on je spasenje integralnog čovjeka, i duše i tijela, prema načelima katoličke antropologije.

II. ZA CRKVENU VLAST UPRAVLJANJA KLERICI SU SPOSOBNI, LAICI MOGU U NJOJ SURADIVATI

Ovo poglavlje započinjem s laicima koje II. vatikanski sabor definira u *Lumen gentium*, br. 31., ovako: "Pod nazivom laika razumijevaju se svi Kristovi vjernici, osim članova svetoga reda

---

"ceteri christifideles - ostali vjernici", za ono što ZKP za Latinsku crkvu u kan. 129, § 2. kaže "christifideles laici - vjernici laici". Smatramo da se Zakonodavac u ZKIC izrazio određenije (preciznije) nego u ZKP-u.

i od Crkve odobrenoga redovničkoga staleža, to jest Kristovi vjernici koji su krstom pritelovljeni Kristu i ustanovljeni kao Božji narod, a na svoj način učinjeni dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te u Crkvi i u svijetu obnašaju svoj dio poslanja cijeloga kršćanskog naroda. Laicima je svjetovni značaj svojstven i vlastit.”³⁰

Posebno je nezaobilazna rasprava nakon II. vatikanskog sabora, navlastito o suradnji vjernika laika u vlasti upravljanja, o čemu zakonodavac govori u općem kanonu 129, § 2., koji je teološkoga i pravnog značenja te, konkretno, o mogućnosti davanja crkvenih služba laicima (kan. 228, § 1). Zakonodavac je donio također kan. 274, § 1., za koji se na prvi pogled čini da je u kontradikciji s kan. 129, § 2., zbog toga što je izričito propisao:

“Samo klerici mogu dobiti službe za vršenje kojih se zahtijeva vlast reda ili vlast crkvenog upravljanja – *solī clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici*” (kan. 274, § 1).³¹

U općem kan. 129, § 1. o vlasti upravljanja zakonodavac kaže da su klerici za vlast upravljanja *sp̄osobni (habiles sunt)*, prema odredbi pravnih propisa, tj. oni koji su obilježeni svetim redom.” Problem se nameće onda kada je govor o mogućnosti pastira da crkvene službe i vlast koja je potrebna za valjano i dopušteno vršenje tih službi daju i vjernicima *laicima*, jer je za laike zakonodavac u kan. 129, § 2. propisao da u vlasti upravljanja mogu surađivati – *cooperari possunt*. Smatramo da ih zakonodavac time nije izričito isključio od mogućnosti vršenja vlasti upravljanja i crkvenih službi za čije se vršenje traži sposobnost vršenja vlasti upravljanja.

U razdoblju smo crkvene povijesti koja je obilježena Drugim vaticanskim saborom, kada Katolička crkva nastoji svim vjernicima prema njihovim sposobnostima (prikladnostima) i prema kanonskim propisima, dati crkvene službe, uključiti ih

³⁰ Usp. AA, br. 2; ZKIC, kan. 399.

³¹ Upozoravamo čitatelje da kan. 274, § 1. iz ZKP-a uopće ne donosi ZKIC, što ipak nešto znači; ZKP je proglašen sedam godina prije ZKIC-a. Je li to novi stav Crkve o istočnim katoličkim Crkvama ili je taj kan. 274, § 1. stvar prošlosti?

u apostolat, što drugim riječima znači da Crkva nastoji dati *crkvene službe*³² i klericima, i laicima, i članovima ustanova posvećenoga života, i družbama apostolskoga života, te im tako povjeriti i one službe za čije se vršenje traži vlast upravljanja, ne samo one u kojima mogu surađivati nego i u onima u kojima mogu sudjelovati odnosno vršiti ih.

Smatramo da će s vremenom zakonodavac kan. 129, § 1-2. kao i kan. 274, § 1. preformulirati u korist laika. Kako? To je najprije posao teologa i kanonista čiji bi elaborati mogli utjecati na crkvenog zakonodavca da kan. 129, § 1-2. i kan. 274, § 1. budu više na izgradnju kraljevstva Božjega na zemlji u čemu trebaju sudjelovati svi udovi Otajstvenoga Tijela Kristova, Kristove Crkve, prema pravnim propisima. Neki autori oko značenja izričaja "cooperari possunt" – "mogu surađivati", razmišljaju na ovakav način: surađivati znači raditi s nekim drugim. U tom surađivanju svatko daje svoj obol da se ostvari isto djelo. Suradnja u vlasti upravljanja je vršenje iste vlasti koju ima s onim s kim se surađuje. Za suradnju u vlasti upravljanja potrebno je imati vlast; stoga je prije sudjelovanje, a poslije suradnja. Izričaj "cooperari possunt" ima isto značenje kao "partem habere possunt";³³ ovakvo je tumačenje za nas preopširno; tj. sudjelovati u vlasti upravljanja razlikuje se od surađivati u njoj. Dok su klerici "sposobni" za vlast upravljanja, dotle laici u vršenju te vlasti mogu, prema pravnoj odredbi, surađivati. Sposobnost za nešto i mogućnost za nešto nije potpuno isto. Kada bi to bilo isto, kako neki autori kažu, onda

---

³² Prema Zakoniku iz 1983., kan. 145: "Crkvena služba jest svaka zadaća trajno ustanovljena bilo božanskom bilo crkvenom uredbom koja treba da se vrši u duhovnu svrhu." Izvor je za kan. 145, § 1. Zakonika iz 1983., kan. 145, § 1 Zakonika iz 1917; *Presbyterorum ordinis (=PO)*, br. 20; U *KKC*, br. 874. čitamo: "Sam Krist je izvor službe u Crkvi. On ju je ustanovio, on joj je dao vlast i poslanje, usmjerenje i svrhu: Za upravljanje i stalno posvećivanje Božjega naroda Krist je Gospodin u svojoj Crkvi ustanovio različite službe koje idu za dobrom čitavoga Tijela." O crkvenim službama više u: J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Bogoslovska biblioteka, knj. 24, Makarska, 1997., str. 277-346. U Zakoniku nismo pronašli sintagmu "kleričke službe" ili "laičke službe" (Brkan, *Opće odredbe*, str. 278, bilješka 3), nego "Crkvena služba" kan. 145, § 1. Zato ni mi nećemo pisati "kleričke službe" ili "laičke službe".

³³ Usp. J. G. Martin, *Le norme generali*, str. 431.

crkveni zakonodavac ne bi upotrijebio različite riječi: “*habiles sunt*” (klerici) i “*ad normam iuris cooperari possunt*” (laici).

Zakonodavac kaže da suradnja u crkvenoj vlasti upravljanja treba biti prema propisima prava. To bi značilo da crkveni pastiri ne bi smjeli pozivati vjernike laike na suradnju u vlasti upravljanja ako bi to bilo protivno propisima prava.

Crkvenu vlast upravljanja donekle možemo shvatiti tek onda kada prihvatimo stalnu nauku Crkve prema kojoj se Crkva, vidljiva Crkva, kao posebno složena *ustanova* (institucija), koja se povijesno pojavila na ovom svijetu sastoji od dva pola: *klerika i laika*. Ta se podjela temelji na sakramentima: krštenju i krizmi te svetom redu. Stoga, kada je u pitanju *sveta vlast* upravljanja, zakonodavac kaže, kako smo već rekli, da su *klerici* za vlast upravljanja ili jurisdikcije *sposobni* (nije rečeno da imaju pravo, nego *habiles sunt*), a da *laici* u njoj *mog*u *suradivati* (nije rečeno da moraju, nego *cooperari possunt*). Kanonisti su prilično nesložni u tumačenju riječi *cooperare – suradivati*, koju je zakonodavac upotrijebio u kan. 129, § 2. Tu izričito nije rečeno da laici nisu sposobni za vlast upravljanja ili crkvene službe za čije se vršenje traži vlast upravljanja, nego je upotrijebljen jedan glagol za klerike, a drugi za laike: klerici su sposobni – *habiles sunt* – laici u takvoj vlasti mogu suradivati – *cooperare possunt*. Suradnja vjernika laika s onima koji su sposobni, s klericima, čini ih sposobnima da mogu suradivati, prema pravnim propisima. U tom smislu, pastiri (klerici) mogu dati crkvene službe laicima, prema pravnim propisima, i oni ovise o klericima, odnosno o svetim pastirima. Istini za volju, općenito govoreći, kako stvari stoje, laici su isključeni samo od onih crkvenih služba za čije se vršenje traži sveti red; svjedoci smo da im pastiri daju druge službe, prema propisima prava: npr. laici, ako im dopusti Biskupska konferencija, mogu biti suci na crkvenim sudovima (kan. 1421, § 1), laike *muškarce* (*viri laici*) može se uzeti, ako to odredi Biskupska konferencija, u stalnu službu čitača i *akolita* (kan. 230, § 1), svi drugi laici mogu obavljati službe *tumača*, *pjevača* i druge, prema pravnoj odredbi (kan. 230, § 2). Laici mogu biti *profesori* na crkvenim učilištima i *savjetnici* u raznim vijećima (kan. 228, § 1-2; 229, § 2). Ako nema drugih službenika “laici mogu, iako nisu čitači

i akoliti, preuzeti njihove zadaće, naime, *obavljanje službe riječi, predvoditi u bogoslužnim molitvama, krstiti i dijeliti svetu pričest* (podcrtao J. B.), prema pravnim propisima (kan. 230, § 3); dijecezanski biskup može povjeriti laicima sudjelovanje u pastoralnom djelovanju župe prema kan. 517, § 2. U takvom slučaju dijecezanski biskup treba postaviti nekog svećenika koji će s vlašću i ovlastima župnika voditi pastoralni rad.

Fra Umberto Betti, danas kardinal, član posebne komisije kojoj je godine 1982. predsjedao sam papa Ivan Pavao II., kaže da prema kan. 129, § 2. laici ontološki nisu nesposobni za vlast upravljanja; termin *cooperare*, piše on, može imati teološku težinu jednako kao neka participacija u vlasti upravljanja.³⁴ Svjedoci smo toga u crkvenoj praksi nakon II. vatikanskoga sabora.

Ukratko, rekli bismo, laici mogu vršiti sve crkvene službe koje im dadu pastiri osim onih za koje se zahtijeva sveti red ili koje su im zabranjene pravnim propisima: uvijek *cum clericis*, nikada *sine clericis*. Drugim riječima, i klerici i laici mogu vršiti crkvene službe za koje se zahtijeva vlast upravljanja, prema propisima prava (kan. 129, § 1-2), ali *različito*: razlika je u tome što je Zakonodavac odredio da su klerici za vlast upravljanja *sposobni* – rekli bismo da je mogu *redovito* vršiti, a da laici u vlasti upravljanja mogu surađivati – *cooperari possunt*, ali neredovito. Prije proglašenja Zakonika (25. siječnja 1983.) i nakon II. vatikanskog sabora crkveni pastiri također daju, odnosno povjeravaju, ali *ne redovito*, crkvene službe laicima; i jednima i drugima crkvenu vlast upravljanja kao i crkvene službe pastiri daju prema odredbama pravnih propisa odnosno prema pravnim propisima; pravni propisi ili kanonsko pravo općenito uređuje *pravedni red u Božjem narodu*, ono je *red pravednosti*, što je prvenstveni zahtjev ljubavi. U Crkvenom zakoniku su praktične odrednice za život Crkve utemeljene na stalnom nauku Crkve, u njemu se pruža disciplina koja je ne samo pravne nego i doktrinarne naravi, posebno kada je pitanje porijekla i vršenje vlasti upravljanja u Crkvi. Svjedoci

---

³⁴ Usp. U. Betti, *In margine al nuovo codice di diritto canonico*, u: Antonianum, 78 (1983), br. 4, str. 636.

smo kako je, posebno nakon proglašenja Zakonika i te kako aktualno raspravljati o crkvenoj vlasti upravljanja i njezinom autoritetu. Raspravu posebno nameće konkretni život te teolozi i kanonisti radi pastoralne primjene crkvene nauke i discipline u konkretni život vjernika, kako pojedinaca tako i različitih karizmatičkih udruga, odnosno crkvenih pokreta kojima treba orijentir ili izrađeni sigurni kriteriji radi vrednovanja koliko su oni od Duha Božjega, koliko od “spretnih” ljudi koji ih nastoje iskoristiti radi vlastite promocije; u protivnom bi se narušavao Crkveni autoritet i hijerarhijsko ustrojstvo.

III. KRISTOV VJERNIK PREMA SVOJEMU POLOŽAJU I SLUŽBI SUDJELUJE U IZGRADNJI KRISTOVA TIJELA – CRKVE

Čitamo u uvodnom kanonu 208., Naslov prvi, druge knjige Zakonika iz 1983., “Narod Božji”, da među svim Kristovim vjernicima, upravo po njihovu preporođenju u Kristu, s obzirom na dostojanstvo i djelovanje vrijedi istinska jednakost kojom svi, svatko prema svome položaju i službi, sudjeluju u izgradnji Kristova Tijela – Crkve; u uvodnom kanonu iz *Prve knjige “Opće odredbe” istoga Zakonika*, Naslov VIII. kan. 129. govori o različitom djelovanju vjernika klerika i laika; ta je razlika na temelju svetoga reda, ne na sakramentu krštenja i krizme. Zato ćemo se ovdje osvrnuti na tumačenje kanona 129, § 1-2. te s njim povezanih kanona 274, § 1. i 228, § 1., služeći se teološko-pravnom metodom, odnosno teološko-pravnom egzegezom kako traži nauk II. vatikanskog sabora izražen u Dekretu o odgoju i obrazovanju “*Optatam totius*” (= *OT*), br. 16.: “... u izlaganju kanonskoga prava ... treba imati u vidu otajstvo Crkve u skladu s *Dogmatskom konstitucijom o Crkvi*, koju je proglasio ovaj Sabor.” Budući da je kanonsko pravo teološki predmet, kanone o svetoj vlasti iz kanonskoga prava predstavljamo javnosti (konkretno slušačima) u svjetlu katoličke vjere, pod vodstvom crkvenog učiteljstva što se ne protivi znanstvenoj obradi crkvene vlasti upravljanja.

Pođimo od biskupske vlasti: u Katoličkoj crkvi bilo kojega obreda (zapadni ili istočni), biskup posjeduje svu vlast i službu

koju je Isus dao svojim apostolima: *biskup* posvećuje, naučava, donosi zakone, sudi i upravlja (vlada). Zakonodavna vlast kao dio vlasti upravljanja ne izvodi se samo iz vlasti upravljanja ili vlasti “tvorenja sakramenata” samo iz vlasti reda, nego je tu posrijedi “djelovanje jedne iste vlasti, samo na dva različita područja”,³⁵ time što svaki crkveni službenik nema u istoj mjeri i na jednak način udjela u jednoj crkvenoj vlasti. Biskup zajedno s biskupskim posvećenjem dobiva sakramentalni karakter i *munus episcopale* – biskupsku *pastoralnu službu*. Biskupska pastoralna služba razlikuje se u trima različitim funkcijama: *munus sanctificandi*, *docendi* i *regendi* (usp. LG 21; LG *Nota explicativa praevia* – *Prethodna razjašnjavajuća bilješka uz LG* = nep. 2, kan. 375, § 2). Biskup valjano i dopušteno vrši svetu vlast u hijerarhijskom zajedništvu s glavom (papom) i drugim biskupima;³⁶ da biskup legalno bude član biskupskoga zbora nije mu dostatno samo biskupsko posvećenje nego mora imati i *slobodno imenovanje i podjeljivanje službe* od strane rimskoga prvosvećenika.³⁷

Vrhovnu vlast u Crkvi imaju dva subjekta: papa sam i Biskupski kolegij zajedno s papom (usp. LG 22; nep. 3, 4; kan. 331, 333; 337; 338; 340; 341). *Rimski biskup* ima vrhovnu vlast naučavanja i upravljanja nad cijelom Katoličkom crkvom i on tu vlast dobiva *ipso iure divino* neposredno od Krista u prihvaćanju izbora te *ex iure ecclesiastico* tu vlast može vršiti tek onda kada ga se posveti za biskupa, rekli bi onda kada izabrani prihvati izbor i postane biskup (kan. 332, § 1).

Prezbiteri nakon svetoga ređenja dobivaju redovito kanonsku misiju: redovito od vlastitoga dijecezanskog biskupa

---

³⁵ V. Nuić, *Opće pravo Katoličke Crkve*, str. 50.

³⁶ Usp. Postsinodska apostolska pobudnica o biskupu služitelju Evanđelja Isusa Krista za nadu svijeta “Pastores gregis – Pastiri stada”, 16. listopada 2003, (Dokumenti, br. 137), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 56; *L’esercizio dell’autorità nella Chiesa. Riflessioni a partire dall’esortazione apostolica “Pastor gregis”* (a cura di Arturo Cattaneo), Atti del Convegno di Studio svolto a Venezia il 12 maggio 2004., Venezia, 2005., str. 63 sl.

³⁷ Prema kan. 1382: “Biskup koji bez papinskog naloga posveti nekoga za biskupa, a isto tako koji primi od njega posvećenje, upada u izopćenje unaprijed izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici.”

ili neredovito od pape (*Presbyterorum Ordinis* (=PO), br. 6 i 7; LG 28).

Đakoni ne participiraju u ministerijalnom svećeništvu, ali su sposobni za kanonsku misiju.

Poglavari i kapituli u ustanovama posvećenoga života i družbama apostolskoga života vlast upravljanja dobivaju i vrše je prema Konstitucijama (kan. 596, § 1 i 618).

Laici u crkvenoj vlasti mogu surađivati, prema propisima prava (kan. 129, § 2); svjedoci smo da im pastiri također daju i one službe za čije se vršenje traži crkvena vlast upravljanja.

1. Tri crkvene službe su kao jedna cjelina

Tri crkvene službe (naučiteljska, posvetiteljska i služba upravljanja) tvore jednu cjelinu, “ukorijenjenu u jedinstvu Kristove osobe i poslanja (proroka, svećenika i kralja). Upravo zbog toga ove tri funkcije, koje su u tijesnoj vezi s puninom pastoralne službe, čine jedinstvenu cjelinu, ne mogu se vršiti tako da se jedna među njima praktično isključi. Pastir tako ne može reći da je dovoljno biti dobar navjestitelj Božje Riječi i zauzeti djelatelj duhovnih dobara (sakramenata), a da pritom nije potrebno dostatno poznavanje zakona Crkve ili njihovo dosljedno poštovanje i primjenjivanje.”³⁸ Kao što sveukupnu crkvenu vlast promatramo kao jednu - vlast reda, vlast naučavanja i vlast upravljanja - tako jedinstveno promatramo i vlast upravljanja, koja je dio svete vlasti. Iako je vlast upravljanja jedna, ona se dijeli na: *zakonodavnu, sudbenu i izvršnu* i vrše se prema pravnim propisima te u toj povezanosti djeluju različito i jedna drugu ne isključuje.³⁹ Bila bi “pastoralna demagogija” osporavati pastoralnu narav

³⁸ J. Šalković, *Zašto kanonsko pravo u Crkvi?*, u: Franjo Herman i Kodeks iz 1917. *Suum cuique tribuere*, (ured. Nikola Škalabrin), Đakovo, 2008., str. 30-31.

³⁹ Usp. *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*. Zweite, grundlegend neubearbeitete Aufgabe. Herausgegeben von Joseph Listl und Heribert Schmitz, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 1999., str. 169-175. O problematici crkvene vlasti više vidi: str. 149-175; J. Brkan, *Vlast upravljanja* (kan. 129-144), u: *Služba Božja*, 34 (1994), br. 4, str. 297-326; J. Brkan, *Opće odredbe zakonika kanonskoga prava*, Bogoslovna biblioteka, knj. 14,

crkvene vlasti, jer ona, kao takva, treba djelovati u duhu ljubavi, umjerenosti, čovječnosti i blagosti te se tako razlikuje od bilo koje druge vlasti; crkvenu vlast upravljanja niti je moguće shvatiti bez vjere u Crkvu kojoj je Krist dao svetu vlast niti se crkvena vlast može uspoređivati s bilo kakvom vlašću u građanskom demokratskom društvu, niti se može vlast u građanskom društvu uzimati za primjer crkvene vlasti, jer je crkvena vlast, vlast božanskoga ustanovljenja, a demokratska građanska vlast ovisi o dogovoru članova društva i temelji se na ustavu i provedbenim zakonima dotičnoga društva.

2. Opseg crkvene vlasti upravljanja

Najprije treba reći da se vlast upravljanja proteže na vanjsko i unutarnje područje crkvenoga, odnosno vjerničkog života (kan. 130). Tu se radi o javnom i tajnom vršenju vlasti, Miron Sikirić kaže: "Kriterij za razlikovanje i utvrđivanje dva različita načina jest javno ili tajno vršenje vlasti: ako se jurisdikcija vrši tako da zajednica o tome ima legitimno znanje, jer postoje legitimni dokazi (dokumenti ili svjedočanstva), imamo vršenje na izvanjskom području i učinci o tome, jer su javno poznati, pripadaju izvanjskom području; ako pak vršenje vlasti i učinci toga vršenja ostaju zajednici tajna, jer nedostaju legitimni dokazi, tada imamo vršenje jurisdikcije na nutarnjem području, sakramentalnom ili nesakramentalnom, već prema tome je li vršenje vlasti u sakramentu ispovijedi ili izvan."⁴⁰ Dakle, Crkva se i u svom zakonodavstvu o vlasti upravljanja mora brinuti ne samo oko uređivanja vlasti na vanjskom području nego i na nutarnjem kako bi postigla nadnaravni cilj, jer ona, kako smo već naglasili, svojom vlašću izlazi ususret situacijama u kojima se nalazi. Dva područja vlasti moraju se razlikovati, a ne odvajati, kao što se u Crkvi vidljivi element

---

Makarska, 1997., str. 243-275; J. G. Martin, *Le norme generali del Codex iuris canonici*, EDIURCLA, Roma, 1995., str. 421-472.

⁴⁰ M. Sikirić, *Načela i bitne razlike Zakonika iz 1917. i 1983.*, u: Franjo Herman i Kodeks iz 1917. *Suum cuique tribuere*, Đakovo, 2008., str. 155.

ne može odvajati od onoga nevidljivog. To je stoga što je ljubav vrhovni zakon, kako života Crkve tako i kanonskog ustrojstva.⁴¹

Već smo u uvodu rekli da je pojam vlast upravljanja širi od pojma jurisdikcije. Zakonodavac 1917. započinje kan. 196. s “Potestas jurisdictionis seu regiminis”, a zakonodavac u Zakoniku iz 1983. započinje kan. 129, § 1 s: “Potestatis regiminis ... et etiam potestas iurisdictionis vocatur”. Dakle, danas se na prvome mjestu rabi termin potestas *regiminis* – vlast *upravljanja* zato što se danas termin jurisdikcija odnosi ponajprije na sudstvo, a vlast upravljanja se rabi za crkvenu vlast u njezinu *totalitetu*, tj. na:

- zakonodavnu vlast (kan. 135, § 2,⁴² 341, 391,⁴³ 445-446, 596, § 2, 1315):

- izvršnu vlast (kan. 30-31, 34-35, 85, 134-144, 391⁴⁴);

- sudbenu vlast (kan. 135, § 3, 391,⁴⁵ 469, 472, 1417, § 1, 1419, § 1, 1420, § 1, 1427, § 1, 1438, br. 3, 1620, br. 2.).

Iako je crkvena vlast upravljanja jedna, ipak ovdje, kada govorimo o njoj, ponajprije mislimo na jedan dio te vlasti, tj. na izvršnu vlast, koja mora djelovati u skladu sa zakonodavnom i sudbenom vlašću, jer bi u protivnom prekoračila svoje ovlasti.

⁴¹ Usp. F. J. Uruttia, *Il criterio di distinzione tra foro interno e foro esterno*, u: Vaticano II – Bilancio e prospettive venticinque anni dopo, 1962/1987, (ur. R. Latourelle), Asiz, 1987., str. 544-570.

⁴² Kan. 135, § 2: “Zakonodavna vlast treba da se vrši na način propisan pravom, a ona koju u Crkvi ima zakonodavac niži od vrhovne vlasti ne može se valjano povjeriti, osim ako se pravom izričito određuje što drugo; niži zakonodavac ne može valjano donijeti zakon protivan višemu pravu.”(usp. J. Brkan, *Opće odredbe*, str. 261).

⁴³ Kan. 391, § 2: “Zakonodavnu vlast biskup vrši osobno.”(usp. J. Brkan, *Opće odredbe*, str. 261).

⁴⁴ Općenito govoreći: izvršna je vlast upravljanja ona vlast koja u djelo provodi zakone koje je donijela zakonodavna vlast i konkretno tumači odnosno provodi u djelo sudske odluke sredstvima koja su joj po pravu raspoloživa (npr. pomoću policije ili raznim sredstvima prisile). Npr. u Katoličkoj crkvi, prema kan. 391, § 2: “... izvršnu vlast (biskup, m. op.) vrši bilo osobno bilo preko generalnih vikara ili biskupskih vikara prema pravnoj odredbi” (usp. J. Brkan, *Opće odredbe*, str. 262-263).

⁴⁵ Kan. 391, § 2: “... sudsku vlast (biskup, m. op.) vrši osobno bilo preko sudskog vikara ili sudaca prema pravnoj odredbi.” (J. Brkan, *Opće odredbe*, str. 261-262).

Konkretno govoreći, crkveni poglavar treba djelovati u okviru pravnih propisa: zakoni, opće i pojedinačne odluke (dekreti). U Katoličkoj crkvi, primjerice, onoga tko ne radi protiv zakona i odluka (dekreta) smatra se nevinim.

Kako smo vidjeli, biskup u svojoj dijecezi ima: zakonodavnu, izvršnu i sudbenu vlast, koje vrši prema pravnoj odredbi. Iako pri obradi vlasti upravljanja treba voditi računa o njezinu opsegu, ipak ovdje ponajprije obrađujemo crkvenu izvršnu vlast, koju crkveni službenici trebaju vršiti prema propisima prava (općeg i partikularnog), tj. trebaju imati pred očima pravni okvir službe ili pravilo pojedine službe.

Dok obrađujemo problematiku crkvene vlasti upravljanja, ipak nam se opet nužno nameće pitanje povezanosti vlasti upravljanja s vlašću svetoga reda, iako smo već spomenuli kako su pri reformi Crkvenoga zakonika postojale dvije teološke struje: *sakramentalna*, dakle ona koja je zastupala povezanost vlasti upravljanja sa svetim redom, i *nesakramentalna*, tj. ona koja je zastupala nepovezanost sa svetim redom.

Podsjetit ću na *Shemu (Nact) CIC 1980.*,⁴⁶ tj. Tekst predložen prije zadnje redakcije, u kojemu se očito predlagala, ako se tako mogu izraziti, mogućnost dvostruke vlasti upravljanja (*qui ordine sacro sunt insigniti*) – *ordine sacro innixa* – oslonjena na sveti red (škola sakramentalnosti), i *ordine sacro non inittitur* – *ordine sacro non innixa*, koja nije oslonjena na sveti red (škola nesakramentalnosti). Kako vidimo u predloženom

---

⁴⁶ U *Schema Codicis Iuris Canonici 1980*, kan. 129 (u Shemi je bio br. 126), kao i prema *Communicationes*, 23 (1991), br. 2, str. 239. u predloženom naslovu *V. De potestate regiminis exertitio*, novi kanon 96. glasio je ovako: "Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, *habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti* (podertao J. B.); in exertitio eiusdem potestatis, quatenus eodem *ordine sacro non inittitur* (podertao J. B.) christifideles laici etiam partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsi concedit." Kan. 274. koji je bio u *Schemi* iz 1980. bio je pod brojem 244., predloženo: "Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exertitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici *ordine sacro innixa*." (usp. J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 248-249. O prijedlozima za kan. 146 vidi: *Communicationes*, 14 (1982), str. 146 sl.).

Nacrtu, br. 126. bio je kanon bez paragrafa, a u konačnoj redakciji kan. 129. ima dva paragrafa, s time da je paragraf drugi, koji govori o laicima, doživio promjene i danas glasi: “In exertitio eiusdem potestatis, christifideles laici ad normam iuris cooperari possunt.” U zadnjoj redakciji, zakonodavac, kako očito vidimo, ne razlikuje vlast oslonjenu na sakrament reda i onu koja se ne oslanja na sakrament reda. Jednostavno je potvrđeno da su za vlast upravljanja ili jurisdikcije sposobni klerici (kan. 129, § 1), kao što su samo klerici sposobni također i za službe koje sa sobom nose vlast upravljanja ili jurisdikcije (kan. 274, § 1). U zadnjoj redakciji predloženi kanon je razdijeljen na dva paragrafa. Konačno je određeno da suradnja laika u vlasti upravljanja nije isto što i sudjelovanje u njoj, čime se očituje velika razlika u pitanju vlasti upravljanja između klerika i laika; prema navedenom kanonu laici *redovito* (u načelu) nisu sposobni za crkvenu vlast upravljanja, ali u toj vlasti mogu surađivati, njihovo sudjelovanje u vlasti upravljanja ovisi o mjerodavnom crkvenom autoritetu (hijerarhiji⁴⁷), uvijek prema pravnoj odredbi. Ovdje zamjećujemo da je jedno sudjelovati, a drugo samo - prema pravnoj odredbi - surađivati u vršenju crkvene vlasti upravljanja. Istini za volju, odredba kan. 129, § 1-2. nije apsolutna, postoje *iznimke*, kada laici mogu ne samo surađivati nego i sudjelovati u vlasti upravljanja, npr. laike (muškarce i žene) nadležna crkvena vlast može postaviti za crkvene suce (jurisdikcija), tj. oni mogu biti suci u kolegiju sudaca, a ne suci pojedinci, ili popunjavati kolegij sudaca u slučajevima gdje su stranke u postupku klerici, ali to ovisi o odlukama biskupskih

⁴⁷ Čitamo u *Communicationes*, 23 (1991), br. 2, str. 219-220, za laike: “in exertitio eiusdem potestatis, quatenus quidem eodem ordine sacro non innititur, ii qui ordine sacro non sunt insigniti eam tantum partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit.” Tajnik Komisije je na to imao primjedbu koja je glasila “et ad laicos quod attinet dicendum esse quod possunt habere ea quae hierarchia illis concedit.” (str. 220). Šesti konzultor drži “in practica verum esse habilitatem dari singulis pro casibus, uti ex. gr. In casu iudicii; sed contra Concilium esse quia laicis aliqua officia recognoscuntur”. Nakon rasprave o ondašnjem kanonu 96., a današnjem kan. 129, § 1-2. u glasovanju su tri glasa bila protiv, tri za predloženi kanon. Nakon prijedloga Komisije, današnji kan. 129, § 1-2. formuliran je u zadnjoj redakciji; u Komisiji je osobno imao udjela zakonodavac papa Ivan Pavao II.

konferencija. Hrvatska biskupska konferencija prihvaća da laici mogu popunjavati kolegij crkvenih sudaca.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Iako zakonodavac u kan. 129, § 1-2 kaže da su klerici sposobni za vlast upravljanja, a da laici u njoj mogu surađivati, ipak smo svjedoci da crkveni pastiri, posebno nakon II. vatikanskog sabora laicima daju mnoge crkvene službe za koje se također traži vlast upravljanja. Zato smatramo da bi budući zakonodavac kan. 129, § 1-2 i kan. 274, § 1. trebao uskladiti, i razlikovati one crkvene službe koje su povezane sa svetim redom od onih koje ne moraju biti povezane sa svetim redom. Nema sumnje kako je stalna nauka Crkve da je crkvena vlast božanskoga ustanovljenja kao i sama hijerarhijska struktura Crkve, koja se sastoji od laika i klerika, po božanskom ustanovljenju. Bez teološke sigurnosti nema ni pravne sigurnosti. Razilaženje stručnjaka može se vidjeti također iz pripremnih kanona sve do zadnje redakcije Zakonika iz 1983. Iako laici mogu surađivati u vlasti upravljanja, ipak prihvaćamo mišljenje *Umberta Bettija*, današnjeg kardinala, da izraz *cooperari possunt – mogu surađivati*, treba široko shvatiti, tj. da i laici mogu participirati u crkvenoj vlasti i službama za koje se traži crkvena vlast upravljanja. No, to nije još konačno mišljenje o svetoj vlasti u Crkvi i njezinoj povezanosti sa svetim redom. Premda smatramo, a to je današnja praksa, da se sveta vlast može povjeriti i onome tko nije zaređen, ipak ostaje još otvoreno istraživanje za kanoniste i teologe o naravi vlasti u Crkvi i o onim vjernicima koji su za nju sposobni i o onima koji u njoj mogu surađivati. Ovaj problem će, barem mi se tako čini, ostati još dugo vremena, posebno zato što, golema većina teologa i kanonista prihvaća crkvenu nauku prema kojoj vlast upravljanja participira u Kristovu Otajstvu. Što se bude više proučavao ovaj problem, više će se prodirati, ako je to uopće moguće, u Otajstvo Crkve i njezine vlasti upravljanja, bolje će se shvaćati i vlast koju je Krist dao Petru i apostolima. Kao što je Crkva jedna i božanskog ustanovljenja, tako je i njezina

vlast jedna i božanskog ustanovljenja te su laici i klerici, koji vrše svetu vlast, božanskog ustanovljenja: Teolozima još preostaje da produbljaju nauku Drugoga vatikanskog sabora i na tom bi području, vjerujem, pronašli više novoga u odnosu na shvaćanje svete vlasti kroz crkvenu povijest, koja nas uvodi u shvaćanje razvoja Otajstvenoga Tijela Kristova – Crkve, posebno njezina otajstvenog *zajedništva*. I teolozi i pravnici, kako nam se čini, uglavnom se slažu u sljedećem:

1. Crkvena vlast je sveta i jedna; ona proizlazi iz istog izvora – od Krista: to je njegova vlast. Ona je božanskoga ustanovljenja. Vlast reda i vlast upravljanja usko su povezane, barem kod klerika koji su za tu vlast sposobni i mogu je obnašati prema pravnim propisima.

2. Teolozima i pravnicima preostaje da i dalje produbljuju izvor, narav i mogućnost vršenja crkvene vlasti upravljanja i crkvenih služba za koje se traži crkvena vlast upravljanja; u protivnome bi kanonizacija općenitoga današnjeg shvaćanja crkvene vlasti, crkvenih služba i zaduženja istraživače lišila dubljeg traženja, što nam nije bila namjera u ovom predavanju. Može se afirmativno kazati da su *redovito sposobni* za vlast upravljanja klerici, tj. oni koji su zaređeni (đakoni, prezbiteri i biskupi); *neredovito*, posredstvom davanja ili povjeravanja od strane mjerodavnih pastira (klerika), prema pravnim propisima; to su također i laici. Papa može i laicima povjeriti, snagom svoje primatske vlasti u Crkvi, službe i zaduženja. Zakonodavac, naime, u kan. 129, § 2. ne kaže izričito da laici nisu sposobni za crkvene službe za koje se traži vlast upravljanja. Dakle, pastiri im mogu dati određene službe za koje se traži također vlast upravljanja, ali uvijek prema propisima kanonskoga prava.

3. Bilo klericima bilo laicima ne može se udijeliti ili dati ona vlast ili služba koju zakonodavac ne može dati ili je izričito zabranjuje. Npr. laicima se ne smije ili ne može dati ona vlast ili služba za čije se vršenje izričito traži sveti red: npr. sakrament ispovijedi, bolesničkog pomazanja, sveta misa, služba župnika ili župnog vikara, itd.

Believers competent in Church authority governance

Summary

*Iustitia est constans et perpetua voluntas
ius suum cuique tribuens*

(I, 1, 1)

The authority that Christ gave to Peter and apostles, and they to their successors, is passed on, according to the canon law, onto those who fill the posts of church service. It is carried out in two ways: through the holy order and through the canon entrusting (through the mission). Before the II Vatican Council theologians and canonists spoke about the two church authorities: the authority of order (*potestas ordinis*) and the authority of jurisdiction (*potestas iurisdictionis*). After the Council theologians speak about one church authority; the holy authority is one and it is manifested in three church services: consecration, teaching and governance (ruling, guiding). In the work it is emphasized that, in the church aspect, every believer or every church servant does not take part in the same extent or in the same way in church authority. Although the authority of governance, as a part of an integral church authority, is divided in legislative, judicial and executive, its performance is various, depending on legal regulations. The holders of church authority work in a community with special councils or individually. Therefore, as long as they work in the spirit of serving, they always need to have in mind who they represent in the Church and outside of it.

The author first explains, by theological-legal method, canons 129, § 1-2 according to which the legislator specifies that clerics are capable in the governing authority (*habiles sunt*), according to the provision of legal regulations (*ad normam praescriptorum iuris*), and that believers and laymen can cooperate (*cooperari possunt*) in exercising power according to the legal regulation (*ad normam iuris*). It is especially emphasized that the church authority governance has to be

performed in the spirit of serving and that the church servants and those who cooperate with the authority governance should be aware that they have been appointed, according to the legal regulations, in the name of the Church and that the power that they hold is of divine institution – *ex institutione divina*. The author stresses that we do not consider Christ's Church just as an undefined community of the christened (*societas*), but also as the Mysterious Body of Christ, a special communion. The Church is established hierarchically (we may say as a society of the unequal) and it is represented – as a visible structure – by three kinds of believers (laymen, clergy and members of the institutions of consecrated life), who are equal in dignity but different in services and functions that they carry out according to legal regulations.

Under the term authority governance the author primarily thinks of the way (form) in which God's people is governed by the Catholic Church, and he is trying, on the basis of canon law, to answer the question: Which believers are competent in authority governance, and which, in principle, can cooperate in that authority?

In the analysis the author calls attention to sacramental and non-sacramental theory on church authority governance; he points out the divine origin of church authority governance and its correlation to the Church Magisterium.

Instead of conclusion, the author stresses that it is necessary to theologically and legally deepen the church authority governing, particularly its origin, and its connection with the holy order and also who is competent in it and who can cooperate in it, according to legal regulations.